

Prof. dr. Muharem Avdispahić, dr. h. c.
Rektor Univerziteta u Sarajevu / University of Sarajevo Rector

UDK 342.2 : 321.7 (497.6)(049.3)

**PRETPOSTAVKE ZA DOSTOJANSTVENU EVROPSKU
BUDUĆNOST BOSNE I HERCEGOVINE¹**

**PREREQUISITES FOR A DIGNIFIED EUROPEAN FUTURE OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA²**

Sažetak

Govor o eurointegracijama Zapadnog Balkana je u osnovi, uz Albaniju, govor o EU integraciji četiri bivše republike i jedne bivše autonomne pokrajine ex-Jugoslavije. Narode Bosne i Hercegovine i dvije sadašnje članice EU, Sloveniju i Hrvatsku, vezuje iskustvo zajedničkog života pod istim političkim i ekonomskim sistemima od 1878. godine. Opsada Sarajeva i Aneks 4 Dejtonskog mirovnog ugovora poučili su građane Bosne i Hercegovine da njihova budućnost ne zavisi samo od njih samih nego i od načina na koji Evropa razumijeva svoj identitet. Jedan od preduvjeta za dostojanstvenu evropsku budućnost Bosne i Hercegovine je neophodna spremnost Evrope da proširi svoje konceptualne osnove tako da može uključiti ukupnu tradiciju Bosne. Drugi uvjet je da se građani Bosne i Hercegovine izbere za mjesto u univerzumu u kom se fundamentalni demokratski principi primjenjuju u punom obimu.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, država, demokratija, univerzalne vrijednosti, evropske integracije*

Summary

The discourse on Western Balkans European integrations mainly includes, in addition to Albania, EU integration of for former Yugoslav republics and an autonomous region. The peoples of Bosnia and Herzegovina and two current EU members – Slovenia and Croatia have been connected through living together

---

Autorizovano izlaganje s promocije knjige Mirka Pejanovića ***Država Bosna i Hercegovina i demokratija*** održane u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine 15. 9. 2015.

Author's address at the promotion of Mirko Pejanović's book ***Država Bosna i Hercegovina i demokratija*** (*The State of Bosnia and Herzegovina and Democracy*), held in the Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina on 15 September 2015.

under same political and economic systems since 1878. The siege of Sarajevo and the Annex 4 of the Dayton Peace Accords taught BH citizens that their future depends not only on themselves but also on ways how Europe perceives its identity. A prerequisite for a dignified European future of Bosnia and Herzegovina is European readiness to expand its conceptual basis, so the complete Bosnian tradition would be included. The second prerequisite is to have BH citizens win their place under the sun where inalienable democratic principles are applied in full volume.

Keywords: *Bosnia and Herzegovina, state, democracy, universal values, European integrations*

Elegantan i naizgled jednostavan naslov *Država Bosna i Hercegovina i demokratija* [5] u sebi nosi višeslojne temporalne i značenjske napetosti, unutarnje i globalne. Za generacije formirane u doba SFRJ i SRBiH pitanje demokratije postavilo se na egzistencijalno nov način u previranjima nakon pada Berlinskog zida. Kratkotrajne iluzorne ideološke postavke o mogućnosti pluralizma društvenih interesa bez višestranačja ubrzo su prevladane procesima što su doveli do prvih slobodnih izbora. Kako je u tim procesima postajala sve izglednijom disolucija federativne Jugoslavije, sve se jasnije iznova oblikovalo i temeljno pitanje: država Bosna i Hercegovina i demokratija. Od tada do danas Mirko Pejanović je zapažen akter u traženju savremenog probosanskog odgovora na to pitanje – kao političar, kao politolog, kao jedan od lidera civilnog društva, kao edukator i univerzitetski administrator.

U „doba nevinosti“ Bosna i Hercegovina nam je bila samorazumljiva, ideja demokratije školski razumljiva, dok nije uslijedilo otčaravanje svijeta. Ono nije nastupilo u jednom danu.

Ne u danu međunarodnog priznanja države proizašlog iz jasne volje 63,2% ukupnog biračkog tijela, što je istovremeno postao časom snažne oružane agresije. Kada su 22. maja 1992. u Organizaciju ujedinjenih nacija primljene abecednim redom Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija, još je snažno bilo uvjerenje u moć po sebi općecivilizacijskih vrijednosti.

U Platformi za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uvjetima [6], objavljenoj 2. jula 1992. godine, istaknuto je da država Bosna i Hercegovina ima poseban interes da postane ravnopravna članica Evropske zajednice.

No, najkasnije s Londonskom konferencijom potmulo se oglasila paradigmatična dubina teme o kojoj razgovaramo.

U augustu i septembru 1993. britanski historičar, danas član Britanske akademije, piše knjigu čija uvodna rečenica glasi: „Godine 1992. i 1993. pamtit će se kao godine u kojima je razorena jedna evropska zemlja“ [3, str. 37]. Po vlastitom svjedočenju, knjigu piše vođen porivom „kako spriječiti diplomate i političare da svoju politiku temelje na lažnoj povijesti“, dok su zapadni mediji bili preplavljeni lažnim mitovima čija je svrha bilo osporavanje same ideje bosanske države i legitimiranje izbjegavanja obaveza koje su proizlazile iz Povelje Ujedinjenih nacija.

U opsjednutom i granatiranom glavnom gradu države u Evropi, u prostoru ove akademije, imao sam priliku 1994. godine u sklopu međunarodne konferencije o miru i toleranciji govoriti o Bosni u Evropi kao testnom slučaju univerzabilnosti vrijednosti [1].

Dvadeset jednu godinu kasnije, od tog jednu, završnu, ratnu i dvadeset u miru, bitišuci kao taoci ustava [7] koji nije donijela skupština ove države i koji nije izraz slobodne volje njenih građana, u uvjetima tektonskih promjena od 11. septembra 2001. godine, preko tzv. „arapskog proljeća“ do seobe naroda kojoj svjedočimo, još je složeniji globalni okvir za promišljanje i djelovanje.

O kome je ustvari riječ kada se govori o potrebi euointegracije Zapadnog Balkana? O Albaniji, četiri bivše republike i jednoj bivšoj autonomnoj pokrajini ex-Jugoslavije: Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Srbiji i Kosovu [2].

Federalna Jugoslavija je bila država kojom je vladala komunistička partija. No, nije pripadala Varšavskom paktu. Nije se nalazila iza željezne zavjese. Od sredine šezdesetih godina prošlog vijeka njeni građani su slobodno putovali svijetom. Desetine hiljada muškaraca i žena iz svih republika radilo je u razvijenim zemljama Zapada bez većih problema u društvenom prilagođavanju. U domovini, za razliku od prilika u ostatku centralne i istočne Evrope, koji je danas već uveliko dijelom šengenskog prostora, privreda nije bila zasnovana na sovjetskom modelu, nego na eksperimentu samoupravljanja s određenim karakteristikama tržišne ekonomije.

Gdje su osnove za decenijsko odlaganje integracije nekih od tih republika u Evropsku uniju?

Tokom tri četvrtine dvadesetog stoljeća narodi Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije, Srbije i Kosova živjeli su pod istim političkim i društvenim sistemima s narodima Slovenije i Hrvatske – u Kraljevini između dva svjetska rata i federativnoj republici Jugoslaviji poslije Drugog svjetskog rata do disolucije te države. U slučaju Bosne i Hercegovine, zajedničko evropsko iskustvo sa Slovenijom i Hrvatskom je još duže i proteže se od 1878.

Stotinu osamdeset godina traju vanjski otpori uspostavi demosa Bosne. Osmansko carstvo je ustavom iz 1836. dalo autonomiju Srbiji i nije ju dalo Bosni. Predstavnicima Bosne (za razliku od Grčke, Rumunije, Srbije i Crne Gore) nije bilo mjesta za stolom u Berlinu 1878. kada su velike sile tog vremena odlučivale o postosmanskoj budućnosti Balkana. Albanija, Kosovo, Makedonija ostali su pod osmanskom vlašću do Balkanskog rata 1912.

Evropski put Bosne ne počinje danas. Počeo je 1878. Pogledamo li političku kartu Austro-Ugarske iz 1910, vidjet ćemo unutar Cislajtanijske Dalmaciju, Kranjsku, Austrijsko primorje; u Translajtanijskoj Hrvatsku i Slavoniju, Rijeku s okolicom. Bosna preimenovana u Bosnu i Hercegovinu je tada krunska zemlja pod direktnom upravom.

Vratimo se postdejtonskoj stvarnosti.

Banjolučki politolog Radomir Nešković u djelu *Nedovršena država: Politički sistem Bosne i Hercegovine* iz 2013. navodi kao zakonitost „da je oblik građanske nacije, kojim se 'natkrovljuju' i prevazilaze međuetničke razlike, moguće izgraditi jedino u pravno uređenoj državi koja je prihvaćena od naroda i koja ima kapacitet da omogući ostvarivanje političkog pluralizma i ljudskih prava“ [4, str. 29].

Ukoliko je ta zakonitost tačna, to alarmantnije je stanje našeg obrazovnog sistema. Za prihvaćenost države od suštinskog je značaja obrazovanje. Tokom dvadeset godina dejtonskog mira izrasle su generacije mladih – obrazovanih po nastavnim planovima i programima koji dezintegriraju ovo društvo. Ne radi se samo o utemeljenom pravu na izučavanje tzv. nacionalne grupe predmeta i s tim u vezi prisutnoj segregaciji, na što je ukupni javni diskurs u tom domenu redukovan. Riječ je o pravu Bosne i Hercegovine da svaki njen građanin poznaje temeljne činjenice o svojoj državi, njenoj historiji i kulturi (da svako dijete zna kako je Ivan Franjo Jukić nazivao jezik kojim je govorio i pisao). Pravo na nacionalnu grupu predmeta ne uključuje pravo na lažnu historiju – onu lažnu historiju što je poslužila državnici Evrope i Amerike da, kako ističe Malcolm, „reagiraju na ratne sukobe u

Bosni potezima kojim ne samo što nisu riješili krizu nego su je još mnogo više produbili“ [3, str. 38].

U tom kontekstu spomenuo bih dva uvjeta za našu dostojanstvenu evropsku budućnost. Jedan je neophodna spremnost Evrope da proširi svoje konceptualne osnove tako da može uključiti ukupnu tradiciju Bosne. Drugi je na nama, građanima Bosne i Hercegovine, da se izborimo za mjesto u univerzumu u kom se fundamentalni demokratski principi primjenjuju u punom obimu.

Oružana agresija je ciljano zakočila demokratski potencijal na koji ukazuje profesor Pejanović posvećujući ovo djelo antifašistima Bosne i Hercegovine i vijećnicima Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a.

Prof. Pejanović iskazuje uvjerenje da će u okviru pretpristupnih pregovora za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji postati izvodiva uspostava regionalne strukture kakva se oblikovala stoljećima s centrima u Bihaću, Banjoj Luci, Tuzli, Sarajevu, Mostaru i Travniku.

U stepenu razvijenosti demokratije u lokalnim zajednicama gdje identifikacija građana sa neposrednim životnim problemima omogućuje afirmaciju građanske osnove političkog pluralizma, autor vidi potencijal za uspostavu interesnog građanskog pluralizma na višim nivoima vlasti i oslobađanje od nemoći etničkog pluralizma da pokrene razvoj bosanskohercegovačkog društva.

Profesor Pejanović zavrjeđuje čestitke kao autor inspirativne knjige i ujedno širu zahvalnost za njegovo ukupno djelo.

Literatura

1. Avdispahić, M (1995) „Bosna u Evropi – problem univerzalnosti vrijednosti“, *Dijalog*, New Series, 1, No. 1–2, 132–135.
2. Avdispahić, M. (2014) „Balkans and EU Integration“, invited talk at the Rectors Conference *Diplomacy and University Cooperation*, Italian Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, Rim.
3. Malcolm, N. (2011) *Bosna: Kratka povijest*, drugo izd., Buybook, Sarajevo.
4. Nešković, R. (2013) *Nedovršena država: Politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo.
5. Pejanović, M. (2015) *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University Press, Sarajevo.

6. *Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uvjetima.*
7. *The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. Annex 4: Constitution, Dayton-Paris, 1995.*